

Ковальчук О. П., Ковальчук В. Д.,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобицька гімназія, м. Дрогобич

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ ОПОРИ НА РІДНУ МОВУ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

У статті висвітлено та проаналізовано погляди відомих вітчизняних та зарубіжних науковців щодо застосування принципу опори на рідну мову в процесі викладання іноземної мови. На основі узагальнення досліджень розкрито основні завдання і правила, якими повинен керуватись вчитель для реалізації цього принципу при викладанні іноземної мови.

Ключові слова: *принцип опори на рідну мову, процес навчання, викладання іноземної мови, дослідження, методика.*

В статье освещены и проанализированы взгляды известных отечественных и зарубежных учёных на использование принципа опоры на родной язык в процессе преподавания иностранного языка. Раскрыты основные задачи и правила, которыми должен руководствоваться учитель с целью реализации этого принципа в преподавании иностранного языка.

Ключевые слова: *принцип опоры на родной язык, процесс обучения, преподавание иностранного языка, исследование, методика.*

The views of national and foreign scholars on application of principle of support to mother tongue to the process of teaching languages have been discussed and analyzed in the article. Based on generalization of studies the principal tasks and rules to be used by the teacher in order to implement this principle while teaching a foreign language have been defined.

Key words: *principle of support to mother tongue, teaching process, teaching a foreign language, research, methodology.*

В наш час тяжко заперечити важливість вивчення іноземної мови. Зліт людського інтелекту, світовий соціально-економічний прогрес і тенденція до мирної співпраці та об'єднання держав визначають всю **актуальність** даного питання. Сучасність висуває свої вимоги щодо викладання іноземних мов. Важливою умовою використання даних психології та методики у цій галузі є застосування їх досягнень на практиці, тобто удосконалення педагогічної майстерності викладачів вузів та вчителів при бездоганному володінні іноземною мовою. Тільки глибокі знання з предмету, що викладається, можуть служити надійною основою для творчого підходу до проблем практичної методики, що обов'язково виникатимуть в навчальному процесі [1, с. 112]. Як відомо, практична мета навчання полягає в передачі знань і формуванні навичок та вмінь. Щодо навчання іноземної мови, то воно полягає в передачі знань про іноземну мову і про способи формування і формулювання думки засобами іноземної мови, а також у формуванні навичок і вмінь, здатних практично реалізувати такі способи [3, с. 42]. При цьому під знаннями про іноземну мову розглядаються її лексичні одиниці та національні реалії, що становлять культурологічний фон мови, а під знаннями про способи формування та формулювання думок – закономірності зміни форм та словосполучень в реченні, фонетичні і стилістичні характеристики мови.

Поширеною є думка, що відповідні слова іноземної та рідної мов виражають одні і ті ж поняття. Різниця між такими словами існує ніби лише в різній кількості понять, що ними виражаються і в різному лексичному поєднанні. У відповідності з цією точкою зору при вивченні лексики учням потрібно повідомляти поняття, виражені іноземними словами (для цього можна використовувати переклад, бо поняття іноземної та материнської мов ідентичні) та їх лексичне поєднання, оскільки воно не співпадає з лексичним поєднанням відповідних слів материнської мови. Але різниця мовних реалізацій слів рідної та іноземної мов свідчить про нееквівалентність їх значень [2, с. 68].

Для того, щоб така складна система як процес навчання функціонувала ефективно, необхідно знати її закономірності. З цією ціллю вивчаються складові процесу навчання, або елементи системи, зв'язки між ними, типові ознаки. Результати узагальнюються і на цій основі пропонується модель процесу навчання або його фрагментів, тобто науково обгрунтоване уявлення про об'єкт дослідження [3, с. 41].

Метою статті є вивчення досвіду порівняльного лексичного аналізу, що дасть можливість виявити типові семантичні співвідношення між словами французької та української мов за допомогою застосування принципу опори на рідну мову.

Дана проблема розглядалася багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими-методистами, зокрема над нею працювали Рогова Г.В., Верещагіна Л.Н., Міньяр-Белоручев Р.К., Андрієвська-Левенстерн А.С., Гез Н.І., Ляховицький М.В., Ніколаєва С.Ю. та ін. Різні підходи, відпрацьовані вченими-лінгвістами знаходять своє відображення у підручниках А.П.Старкова, Р.Р.Діксона, М.Д.Рибакова, І.Н.Верещагіної, М.І. Дубровіна, Т.А. Притикиної, О.Т.Тимченко, Н.М.Василивецької, та інших.

Розмірковуючи над роллю принципу врахування рідної мови і, зокрема, над типологією активної лексики слід зауважити, що це питання має довгу історію і до сих пір ще не існує однозначного твердження щодо доцільності проведення в межах навчального процесу типології (співставлення) двох мов – рідної і тої, що вивчається. Думки методистів щодо цієї проблеми є надзвичайно різноманітними. Якщо одні вчені вважають, що вживання рідної мови у вивченні іноземної є обов'язковим, тому що рідна мова буде присутня на наших уроках як би ми не хотіли її уникнути [5, с. 343], то інші (наприклад, Ч.Фриз, Р.Ладо) стверджують, що рідну мову слід використовувати головним чином при розкритті значення абстрактних слів і складних структур.

Характеризуючи методи вивчення іноземних мов, слід відзначити, що багато хто з методистів (наприклад, В.О. Слободчиков, А.П. Старков та ін.) сповідували принцип виключення рідної мови з навчального процесу. Однак, на протипагу їм психологи висували положення про те, що одна з двох відомих людині мов, як правило, є домінантною.

Домінантна мова нав'язує своєму носію притаманну їй лексику, граматичні структури та інші засоби мови. При вивченні іноземної мови домінантною є материнська мова. Це положення є основою для пошуків багатьох методистів, які прагнуть звести до нуля негативний вплив домінантної мови. Однак присутність рідної мови в свідомості учнів та необхідність уникнення її шкідливого впливу являють собою своєрідну методичну антиномію. Одні методисти вважають, що уникнути вживання материнської мови можна, заборонивши її використання у навчальному процесі. Інші рахують необхідним врахування впливу рідної мови для свідомого подолання інтерференції. Інтерференція – це зіткнення навички, що знаходиться в процесі формування, з уже сформованою. У міжмовному плані інтерференція проявляється особливо часто. Наприклад, французьке дієслово «aider» (допомагати) вимагає на відміну від українського відповідника прямого додатку. Тим не менше, учні довго вставляють між дієсловом «aider» і додатком прийменник *à*, керуючись вже сформованою на рідній мові граматичною навичкою.

Так само важко учням навчитися твердо вимовляти кінцеві приголосні у французьких словах (*voyage*, *parade*), або ж усвідомити (запам'ятати), що слова «*groupe*» і «*rôle*» у французькій мові – чоловічого роду.

Отже, починаючи навчання іноземної мови, учень думає на материнській мові, яка є для нього безпосередньою дійсністю думки. Але якщо спочатку учень висловлює свої думки на іноземній мові з деякою трудностю, тому що внутрішнє мовлення формується на материнській мові, то з часом, набувши потрібних навичок у користуванні засобами іноземної мови, він навчиться висловлюватись правильно, а мовлення стане спонтанним. Щоб полегшити цей процес варто не усувати материнську мову, а вміло використовувати її в подоланні труднощів, породжених відмінністю двох мов. Наприклад, Г.В.Рогова вважає, що рідна мова повинна враховуватися як при відборі змісту навчання – навчального матеріалу, так і при його організації [4, 89].

Отже, на початковому етапі учні опановують те, що їм є близьким, зрозумілим, а тому мовленнєвий матеріал не викликає труднощів в понятійному плані. «Ручка» є ручкою, «стіл» – столом, «відкрити двері» – це є відкрити двері. І учень вчиться тому, як це все виразити на французькій мові. А тому при відборі матеріалу для засвоєння обов'язково повинен враховуватися принцип опори на рідну мову. Для кращого його засвоєння матеріал повинен бути організований за ситуативно-тематичним принципом, що також перегукується з рідною мовою. Спілкування відбувається в рамках яких-небудь тем. Найбільше всього врахування рідної мови повинно спостерігатись в самому навчальному процесі: при формуванні графічних, орфографічних, лексичних і граматичних навичок, а також навичок вимови.

Дійсно, чи можна навчити вимови на французькій мові, не враховуючи артикуляційної бази та інтонації рідної мови? Більшість вчених вважає, що виділення подібних рис двох мов у вимові звуків, звукосполучень допомагає учням оволодіти вимовою на новій для них мові. Природньо, що врахування можливостей переносу та інтерференції відобразиться на кількості та якості вправ.

При вивченні графіки і орфографії опір на рідну мову, безумовно, буде прискорювати процес оволодіння французьким алфавітом, який містить багато спільного в зображенні (написанні) букв, а в орфографії – слів, написання яких співпадає з написанням в рідній мові, наприклад «*port*», «*sport*» та ін.

Врахування рідної мови відіграє виняткову роль в оволодінні значенням, багатозначністю слів (пряме та переносне значення), словотвором.

При навчанні граматики також враховується рідна мова. Це проявляється у встановленні (виділенні) спільних і відмінних рис. В першу чергу слід максимально використовувати переніс, а потім – приймати міри до усунення інтерференції, що матиме своє відображення на кількості й характері тренувальних вправ. Врахування рідної мови проявляється також і в формуванні вмінь. При аудіюванні та читанні слід враховувати можливість учнів прогнозувати зміст висловлювання, що сприймається через слуховий або зоровий канал. А при навчанні експресивної мови (діалогічної, монологічної) важливим є опір на вже сформовані вміння на рідній мові: описувати явища, розповідати про щось, розмірковувати і т.д.

Висновки. Із вищесказаного випливає, що в навчанні іноземної мови врахування рідної виступає в якості специфічного принципу викладання іноземної мови і, виходячи з нього, Г.В.Рогова виділяє кілька правил, дотримання яких дозволяє реалізувати його в навчально-виховному процесі [4, 95]:

1. В процесі навчання іноземної мови на початковому етапі покажіть учням, як можна використати наявні в них знання, навички і вміння в рідній мові при засвоєнні іноземної.

2. При навчанні іноземної мови пам'ятайте, що звуки іноземної мови являють собою різні труднощі для учнів у здійсненні спілкування на іноземній мові, а тому шукайте диференційовані підходи для роботи над ними.

3. Економте час на вивченні тих звуків, які є близькими до відповідних звуків рідної мови, якість їх вимови не впливатиме на процес комунікації (наприклад [k], [g] і т.д.)

4. При навчанні письму не витрачайте час на навчання написанню літер, які є подібними до відповідних літер рідної мови (наприклад, Oo, Aa, Bb, Cc і т.д.). Це дозволить приділити більше уваги вивченню букв, які не мають відповідників у рідній мові (наприклад, Ss, Ff, Ww та ін.)

5. Працюючи над лексичною і граматичною сторонами висловлювання, встановлюйте (якщо це буде полегшувати учням засвоєння матеріалу) зв'язки з рідною мовою: по функції, формі, значенню і вживанню.

Вищеподані поради є прямим свідченням того, що методистами проводиться плідна робота в галузі пошуку і розкриття шляхів якнайдоцільнішого використання принципу опори на рідну мову.

Література:

1. Андреевская-Левенстерн Л. С. Методика преподавания французского языка в средней школе. – М. : Просвещение, 1983. – 222 с.
2. Бурлаков М. А. Обучение активному владению иноязычной лексикой в вузе. – Львов : Літопис, 1988. – 161 с.
3. Миньяр-Белоручев Р. К. О принципах обучения иностранным языкам // Иностранные языки в школе. – 1982. – № 1. – С. 41-43.
4. Рогова Г. В., Верещагина Л. Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе: Пособие для учителя. – М. : Просвещение, 1988. – 156 с.
5. Щерба Л. В. Мовна система і мовленнєва діяльність. – М., 1974. – 384 с.